

המצוות בפדשה

המצוות בפרשת השבוע - הלכה ואגדה

השקאת סוטה

גדרי המצוות וטעמיהם מהראשונים

ספר החינוך

וזה היה חבוש בבית האסורים, ולא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה. וזה הענין הוא כששמעו בית דין שהעם מרננים אחריה מאדם אחד, שקוראין לה ואומרים לה אל תסתרי עמו. ואם נסתרה עמו אחר כן בית דין אוסרין אותה על בעלה לעולם וקורעין כתובתה, וכשיבוא בעלה נותן לה גט.

ומה שאמרו [שם י"ח ע"ב] שאם שתתה מי המרים פעם אחת על איש אחד ונקתה מהם, וחזר וקינא לה עליו ונסתרה עמו, אינה שותה על ידו פעם אחרת לעולם, אלא תאסר על בעלה ותצא בלא כתובה, אבל אם קינא לה באנשים חלוקים אפילו מאה פעמים היא שותה.

ולעולם אין כופין אותה לשתות, בין שאמרה נטמאתי או שאמרה איני טמאה ואיני שותה, אלא תצא בלא כתובה ותאסר לבעלה לעולם. ואם בעלה הוא שאומר איני רוצה להשקותה תצא ותיטול כתובה.

ויש נשים שאינן שותות אף על פי שרצו הן ובעליהן, וחמש עשרה נשים הן, ואלו הן, ארוסה ושומרת יבם, דכתיב [במדבר ה', כ"ט] תחת אישה, ואלו עדיין אינן תחת איש. וקטנה אשת גדול, דכתיב [שם] אשר תשטה אשה, וזו אינה אשה עדיין. וגדולה אשת קטן, דכתיב [שם] תחת אישה, וזה עדיין אינו איש. ואשת אנדרווגינוס, דכתיב [שם] אישה, וזה אינו איש גמור. ואשת סומא, דכתיב [שם, י"ג] ונעלם מעיני אישה, וזה אין לו עינים. והחגרת, דכתיב [שם, י"ח] והעמיד הכהן את האשה, וזו אינה יכולה לעמוד. ומי שאין לה כף יד, דכתיב [שם] ונתן על כפיה, וזו אין לה כף. וכן אם היתה ידה עקומה או יבשה שאינה יכולה ליקח [בה הרי זה כמי שאין לה, ואפילו היתה יכולה ליקח] (כי אם ביד) באחת לביד אינה שותה, דכתיב כפיה. והאלמת, דכתיב [שם, כ"ב] ואמרה האשה. ומי שאינה שומעת, דכתיב [שם, י"ט] ואמר אל האשה. וכן הוא שהיה חגר או קטוע או אלם או חרש, וכן היא שהיתה סומא, דכתיב [שם, כ"ט] אשה תחת אישה, עד שתהיה היא שלמה כמוהו והוא כמוהו.

ויתר פרטיה וסדר השקאת הסוטה, ובאי זה צד בודקין המים אותה ובאי זה צד אין בודקין אותה, הכל מתבאר יפה במסכת הבנויה על זה והיא מסכת סוטה. ונוהגת מצוה זו בזמן הבית, בזכרים לפי שעליהם מוטל שיעשו לנשים המעשה הזה כדי לבדוק אותן אם ראו שצריכות הן לכך. ודוקא כשיש שם בית דין של שבעים ואחד, שכך קבלנו [סוטה ז' ע"ב] שאין משקין הסוטה אלא בבית דין של שבעים וקנים במקדש.

ועובר על זה וקינא לאשתו ונסתרה ולא הביאה אל הכהן לעשות לה המעשה הכתוב בפרשה ביטל עשה זה.

מצוה שס"ה - מצות סוטה שיביאה הבעל אל הכהן ויעשה לה כמשפט הכתוב
גדר המצוה - להביא האשה הסוטה אל הכהן שיעשה לה כמשפט הכתוב עליה בפרשה. וענין הסוטה מפורש הוא בכתוב שהיא האשה שקינא בה בעלה, וכבר פירשו זכרונם לברכה [שבת ק"ד ע"ב] מאי לשון סוטה כלומר סטת דא מבעלה, כי רוב הקנאות יבואו בסיבת פריצות האשה, ולכן תקרא סוטה מבעלה מכיון שקינא בה. והכתוב המורה על מצוה זו הוא [במדבר ה', י"ב] איש איש כי תשטה אשתו וגו' והביא האיש את אשתו אל הכהן.

שורש מצוה זו נגלה לכל רואי השמש שהוא שבח גדול באומה להיות לנו תחבולה להוציא מתוך לבבנו החשך בנשותינו ולדעת באמת אם זינתה האשה תחת בעלה או לא זינתה, מה שאי אפשר לכל גוי וממלכה להיות ביניהם כן, ועליהן נאמר [משלי ל', כ'] אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און, כי מי יגלה על בנותיהם כי תזינה ועל כלותיהם כי תנאפנה. ועמנו נתקדש בכל דבר שבקדושה, ונתן לנו האל מופת לדעת ענין זה הנעלם משאר העמים, ומתוך כך תתרבה בין איש לאשתו אהבה ושלוש זרעו ויהיה קדוש. ומה אריך עוד בפרטי ענינים אלה, והכל נגלה בלב כל מבין. ולכן בהיות טעם הענין נס באומתנו וכבוד גדול להם, פסק משעה שנתקלקלו בעבירות, כמו שאמרו זכרונם לברכה [סוטה מ"ז ע"א] משרבו הנואפים פסקו מי סוטה, שנאמר [הושע ד', י"ד] לא אפקוד על בנותיכם כי תזינה וגו', ופירוש הכתוב לומר שלא יעשה להם הנס הגדול הזה להיות המים בודקין את האשה אם זינתה.

מדיני המצוה - מה שאמרו זכרונם לברכה [מתני' ריש סוטה] שענין הקינוי הוא כגון שאמר לאשתו בפני עדים אל תסתרי עם פלוני, ואפילו היה אביה או אחיה או גוי או עבד או שחוף, והוא האיש שאינו מוליד, ונסתרה עם אחד מהם בפני עדים, אם שהתה עמו כדי טומאה, שהוא כדי לצלות ביצה ולגמעה, הרי זו אסורה על בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר. ובזמן שאין שם מי סוטה, תאסר עליו לעולם ותצא בלא כתובה. אבל אמר לה אל תדברי עם איש פלוני, אין זה קינוי. ולא תאסר עליו בקינוי זה אף על פי שנסתרה עמו. קינא לה בפני שנים וראה אותה הוא בלא עדים שנסתרה עם אותו שקינא לה, הרי זו אסורה עליו ויוציא ויתן כתובה, שאין יכול להשקותה על פי עצמו. וכן אם שמע העם מרננים אחריה שזינתה עם האיש שקינא לה עד שהנשים הטוות לאור הלבנה מדברות עליה. יוציא ויתן כתובה.

ומה שאמרו זכרונם לברכה גם כן [סוטה כ"ד ע"א] שיש נשים שבית דין מקנין עליהן, והן מי שנתחרש בעלה או נשתטה או שהיה במדינה אחרת או

נידונים הלכתיים מהאחרונים ועוד

[בטומאה - עד אחד נאמן] ולא בקינוי, בה ולא בסתירה [שבשניהם בעיני ב' עדים]. ולר' אליעזר - לא נתמעט אלא אחד מהם [למשנתנו - סתירה, ולר' יוסי בר' יהודה בדעתו - קינוי], והשני, סגי בעד אחד מפני שהוקש לטומאה.

מה נגרם על ידי הקינוי והסתירה

הנה שתי תולדות נגרמות מכח הקינוי והסתירה: א) **נאסרת על בעלה מספק** [וספק כוודאי] עד שתשתה ויתברר שלא זינתה. ב) אם בא עד אחד והעיד **שנטמאה נאסרת על ידו.**

עדות על קינוי וסתירה

בריש מסכת סוטה נחלקו תנאים - לר' יהושע - אינו משקה אותה אלא כשהקינוי והסתירה היו בפני שני עדים. ולר' אליעזר - הקינוי צריך להיות בפני עדים, אך הסתירה אפילו בפני עד אחד או ע"י עצמו.

ובגמרא הביאו דעה הפוכה בדעת ר' אליעזר - "רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום ר' אליעזר המקנא לאשתו, מקנא על פי עד אחד או על פי עצמו, ומשקה לה על פי שנים".

והמקור לזה אמרו שם מדכתיב "ועד אין בה", לר' יהושע - [דווקא] בה

בטעם החילוק בין קינוי לסתירה

לכאורה יש לתמוה על החילוק הנ"ל, שהרי שניהם נלמדים מאותו הפסוק "בה" ולא בקינוי ולא בסתירה, ומהיכתי תיתי לחלק במהות העדות הנצרכת בהם.

ונראה לבאר, דהנה כבר מצאנו חילוק בענין עדות בין "דברים שבערוהו" כגון קידושין וגירושין שהצרכי עדות לקיום הדבר, "והמקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו" [קידושין ס"ה- ואף שהבעל והאשה יודעים, אינם נאסרים] ואילו בממון אין העדים נצרכים אלא לנאמנות, ולא לקיום הדבר [ומכר שנעשה כששניהם מודים חל], ובאמת הוא תמוה, שהרי כל המקור לכך שצרכים ב' עדים בדבר שבערוהו נלמד בגו"ש "דבר דבר מממון".

[אמנם הקצוה"ח בסיומ"א רמ"א רצה ליישב שאף בממון צריך עדים לקיום, אלא שהודאת בע"ד כמאה עדים והרי הוא עצמו נחשב כעדים. אך לכאורה אין זה מיישב היכא שנעשה מכר על ידי שליח, וכן היכא שהסכים המוכר שיקנה ממנו הקונה, והלך הקונה וקנה שלא בפניו, שאין המוכר כאן בשעת המכר].

ונראה שהרמב"ם הרגיש בזה ולכן כתב בהלכות גירושין א' י"ג- "ומנין שיתנו לה בפני עדים, הרי הוא אומר על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר ואי אפשר שתהיה זו היום ערוה והבא עליה במיתת בית דין ולמחר תהיה מותרת בלא עדים, לפיכך אם נתן לה גט בינו לבניה ואפילו בעד אחד אינו גט כלל".

והיינו שמסברא אמרינן שכל שהוא יוצר דבר חדש ומשנה מצב הערוה, שאת זה אי אפשר לעשות בלא עדים, משא"כ בממון שאף שעושה חלות מכירה, אך אין זה שינוי בחפץ אלא רק העברתו מרשות לרשות.

ולפי זה יש לומר כחילוק זה אף כאן, שענין הקינוי עניינו יצירה שבוה שקינא והקפיד עליה נוצר וחל עליה דינים חדשים- שאם תסתר תיאסר עד שתשתה. אמנם הסתירה אין עניינו אלא מציאות שכיון שבמציאות נסתרה, הרי היא אסורה עד שתשתה.

[ובפרט לדעת הרמב"ם שתתבאר להלן, שישנם בעילות, שאפילו כשוודאי נבעלה לו, אינה נאסרת על בעלה, ומכל מקום על ידי קינוי הבעל וקפידתו גורם שנאסרת, וזהו ממש יצירת איסור חדש].

הקינוי- בקפידתו יוצר איסור נוסף

מצאנו בדברי הרמב"ם סוגי בעילות, שאינם אוסרות לבעל אף באופן שודאי נבעלה להם, ומכל מקום כתב שעל ידי קינוי מקודם הרי היא נאסרת על הבעל כדלהלן:

(א) שומרת יבם שזינתה בזמן שזקוקה ליבם, פסק הרמב"ם בהלכות יבום וחליצה ב' כ' שאינה נאסרת על היבם- "והיבמה שזינת והיא זקוקה לא נאסרה על יבמה אלא רצה חולץ רצה מיבם".

ומכל מקום פסק בהלכות סוטה ב'- "ואלו הן הנשים שאינן ראויות לשתות אף על פי שהיא רוצה לשתות ובעלה רוצה להשקותה אלא יוצאות בלא כתובה משיבואו עידי סתירה אחר עידי קינוי ויאסרו על בעליהן לעולם, וחמש עשרה נשים הן, ואלו הן ארוסה, ושומרת יבם, וכו'".

(ב) שחוף [והוא מי שאינו מתקשה- כן פירש הרמב"ם בהלכות סוטה] פסק הרמב"ם איסורי ביאה א' י"א- "אינו חייב לא כרת ולא מלקות ואין צריך לומר מיתה, שאין זו ביאה", אבל פוסל הוא מן התרומה וב"ד מכין את שניהם מכת מרדות. ומדכתב "שאינו זו ביאה" משמע שאינה נאסרת על בעלה. ואילו בהלכות סוטה פסק ששייך בו קינוי- "קנוי האמור בתורה, אפילו היה אביה או אחיה או גוי או עבד או שחוף והוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד".

וביארנו בזה האחרונים [בית הלוי ב' מ' באריכות, ועוד]- על פי מה שנתבאר בסוטה כ"ו- "לעולם לשקינא לה דרך אברים, ומהו דתימא בקפידא דבעל תליא רחמנא, ובעל הא קא קפיד, קמשמע לן". והיינו שהיה צורך למעט אף "דרך אברים" אף שאינו אלא פריצות, ובעלמא אינה אוסרת על הבעל, שאם מקנא על זה שאינו קינוי.

ויש לפרש בדעת הרמב"ם שאף למסקנא לא נתמעט אלא "דרך אברים" מפני שאינו בעילה כלל, אך עיקר הסברא קיימת, ולכן בעילה כל דהו כגון שחוף, שנחשב כ"זנות" לאסור לתרומה, אם מקפיד הבעל ומקנא לה על זה, הרי זה גורם שתיאסר עליו בסתירה.

וכן יש ליישב בשומרת יבם שכיון שמקפיד ומקנא לה על זה הרי היא נאסרת. אמנם הביאו מהתוספות שחולקים על זה, וסברי שמהמעוט של דרך אברים נתגלה, שאין ענין הקינוי- יצירת איסור חדש [כמו שסברה הגמרא בהו"א], ועל כן אינו שייך אלא בבעילה גמורה האוסרת על הבעל גם בלי הקינוי].

ובטעמא דקרא אמרו בנדה ג' בטעם שאסרוה על בעלה כוודאי עד שתשתה [בדעת ר' שמעון, שלא למד מסוטה לספק טומאה ברה"י לטמא כוודאי], "התם יש רגלים לדבר, שהרי קינא לה ונסתרה".

וכן בטעם שהאמינו עד אחד על הטומאה אמרו בסוטה ג'- "תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה שרגלים לדבר, שהרי קינא לה ונסתרה, ועד אחד מעידה שהיא טמאה".

עדות- נאמנות או קיום הדבר

הבאנו לעיל השיטות בענין עדות לקינוי וסתירה, ויש להסתפק, האם צורך העדות [ב' עדים] הוא בשביל נאמנות [בדומה לעדות בממון] לענין השקאה, והיינו שאין הכהן שבבית המקדש מאמין להשקות אותה [שיש בזה מחיית השם, וניווול לאשה] אלא על ידי עדות גמורה, או שנאמר שהוא ענין קיום הדבר [בדומה לגיטין וקידושין] ובלא עדות אין לזה 'שם' קינוי וסתירה, ונפקא מינה באופן שהבעל יודע שנסתרה ולא היו עדים, האם צריך לפרוש ממנה.

והנה לגבי קינוי מצאנו הוכחה מסוטה ב' שבלא עדים אף אינה נאסרת על בעלה [אף שהוא יודע שקינא לה]- שאמרו שם שלא יאמר אדם לאשתו בזמן הזה [שאינו מי סוטה] שלא תסתר, שמא תסתר [בעדים] ותיאסר עליו ולא יוכל להשקותה, מפני שיש לחוש לדעת ר' יוסי בר' יהודה שאשה נאסרת בקינוי על פי עצמו. ומשמע שלשאר התנאים שהצרכי עדים על הקינוי, אינה נאסרת עליו בלא עדים [אף שהוא יודע שקינא לה], וזהו כהצד השני שהעדות היא לקיום הדבר, ובלא זה אין לזה שם קינוי.

וכן כתב רש"י במשנה שם- "ואם לא קינא לה בפני שנים אינה נאסרת עליו בסתירתה ואינו משקה".

חילוק בצורך העדות בין קינוי לסתירה

הוכחנו לעיל לענין קינוי שהעדות היא לקיום הדבר, ובלעדיה אינה נאסרת עליו אף שידוע, מפני שאין לזה "שם קינוי".

אמנם לענין סתירה, מצאנו בדברי הרמב"ם להיפך-

שהרי בסוטה פרק א'- פסק כר' יהושע שצריך עדים גם לקינוי וגם לסתירה- "קינוי האמור בתורה וקנא את אשתו הוא שיאמר לה בפני עדים אל תסתר עמ פלוני אפילו היה אביה או אחיה או גוי או עבד או שחוף והוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד. הסתירה האמורה בתורה ונסתרה היא שתסתר עם אותו האיש שאמר לה אל תסתר עמו, בפני שני עדים".

ומכל מקום כתב שם בהלכה ח'- "קינא לה בפני שנים וראה אותה שנסתרה עם זה שקינא לה עליו ושהת כדי טומאה הרי זו אסורה עליו ויוציא ויתן כתובה, שאינו יכול להשקותה על פי עצמו".

ומבואר בדבריו שמה שהצריך ב' עדים על הסתירה, זהו לענין השקאה שאינו יכול להשקותה על פי עצמו, אך לענין איסור נאסרת בסתירה אף על פי עצמו.

ואף שגם לענין קינוי מצאנו בדברי שנאסרת על פי עצמו בהלכות אישות כ"ד כ"ה- "אמר לה בינו לבניה אל תסתר עמ איש פלוני וראה אותה שנסתרה עמו ושהת כדי טומאה הרי זו אסורה עליו בזמן הזה שאין שם מי שוטה".

אמנם הרי ברור בדבריו שזהו משום שחוששים לדעת ריב"ז "שלקינוי אין צריך ב' עדים [וכמבואר בגמרא שיש לחוש לדעתו], שהרי משמע מדבריו שבזמן בית המקדש אפשר אף להשקותה על פי עצמו, אך באמת להשיטות החולקות [שפסק בהלכות סוטה כדעתם] ומצריכות עדים על הקינוי ובלעדיהם אינו יכול להשקותה, ממילא גם אינה נאסרת עליו, וכדהוכחנו לעיל מהגמרא.

[ובזה מיושב למה לא כתב כן בהלכות סוטה שבקינוי נאסרת על פי עצמו, כפי שכתב לגבי סתירה, והיינו משום חילוק זה, שבסתירה אף לר' יהושע שפסק כוותיה נאסרת על פי עצמו, אך לענין קינוי אינו כן, ומה שכתב כן בהלכות אישות אינו מעיקר הדין אלא חשש בעלמא, לחוש לדעת ריב"ז וכדאמרו בגמרא לחוש לשיטתו. וכן משמע בכסף משנה שהקשה שסותר עצמו שבהלכות סוטה פסק כר' יהושע שאינו משקה אותה אלא בעדים, והכא משמע מדבריו שבזמן בית המקדש אף יכול להשקותה על פי עצמו. ותיירץ "ואפשר שנגרר אחר לישנא דגמרא דאמר לא לימא איניש לאיניש ביתיה בזמן הזה אל תסתר עמ איש פלוני דילמא קי"ל כר' יוסי בר יהודה דאמר קינוי ע"פ עצמו וליכא השתא מי סוטה למבדקה"].

ומזה נראה שיש חילוק בין קינוי לסתירה, שאף שבקינוי הצורך לעדים הוא לקיום הדבר, ובלא עדים אינה נאסרת, אך בסתירה ענין העדים אינו אלא לברר הדבר כדי שיוכלו להשקותה, אך לענין איסור על בעלה נאסרת כל שידוע בעצמו שנסתרה. וטעם החילוק יתבאר להלן.